

Tweemaandelijks blad voor leden
van de afdelingen Groningen en
Assen en omstreken
Jaargang 46-3, januari 2016

*Baruch d'Espinosa (1632-1677),
zoon van asielzoekers, pionier van het
vrijdenken, zachtmoedig voorvechter
van gewetensvrijheid*

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

Lezing Paul Scheffer

Humanisme en vrijmetselarij

Praten over de dood

Humanistische Uitvaartbegeleiding

Uw eigen Levensboek

Outsiderkunst

En nog veel meer

Nieuwjaarsbijeenkomst Groningen 24 januari

DE HUGRONIEK

Ledenblad van de afdelingen Groningen en Assen e.o. van het Humanistisch Verbond.

Redactie:

Dick Prak en René Hoogschagen

Versijnt 5x per jaar in de oneven maanden, met uitzondering van juli. In de tussenliggende maanden wordt een online nieuwsbrief verzonden aan leden van wie het e-mailadres bij ons bekend is.

Redactieadres:

R.Schumanstraat 52
9728 SL Groningen
050-5272946 / dhprak@me.com

Sluitingsdatum voor de kopij:

Uiterlijk een week voor de maand van verschijnen

Zaalhuur Humanistisch Centrum

Gerrit Botke
botke@planet.nl / 06-21800348

Donaties

Penningmeester HV afd. Groningen
Rekening: NL56 INGB 0000 8446 58
Stichting Huisvesting HV Groningen
Rekening: NLI0 INGB 0004 1988 73

Landelijke ledenadministratie

Humanistisch Verbond,
Postbus 75490, 1070 AL Amsterdam
020-5219000 (voor adreswijzigingen)

Bestuur afdeling Groningen

Voorzitter: Gerard te Meerman
g.j.te.meerman@gmail.com
050-5256544

Secretaris:

Dick Prak
R.Schumanstraat 52, 9728 SL Groningen
dhprak@me.com / 050-5272946
Penningmeester: Hans Otermann
penningm.hvgron@gmail.com

Postadres bestuur Groningen

Humanistisch Centrum,
W.A.Scholtenstraat 2
9712 KW Groningen.

Bestuur afdeling Assen e.o.

Voorzitter: Elzelen van Duijn
0593 543340 / 06-27236889
e.vanduijn@expressief.com
Secretaris: Fieneko Stronkhorst
0592 342720 / 06 21363223
secre:hvassen@gmail.com
Penningmeester: Johan Meijer
0592 408063
hvassen@kpnmail.nl
Bezoek ouderen: Ton Koster
0592 314450
reiger:tk@ziggo.nl
Communicatiebeleid: Coos Salomé
0592 345613 / j.a.salome@home.nl

Postadres Bestuur Assen:

Pottenbakkerstraat 49, 9403 VX Assen

Jong HV: Gijs Boerhout

gijsboerhout@gmail.com

In dit nummer

- Agenda Assen - 4
- Lezing Paul Scheffer - 5
- Column Elzelien van Duijn - 6
- Humanisme en vrijmetselarij - 7
- Onder ongelovigen - 9
- Penningmeester gezocht - 11
- Portret van een Jonge Humanist - 12
- Praten over de dood - 13
- Outsiderkunst - 14
- Uw eigen Levensboek - 15
- Humanistische Uitvaartbegeleiding - 16
- Nieuwjaarsbijeenkomst Groningen - 17
- Discussiegroep Humanisme nu - 17
- Literatuurgroep - 18
- Omroep HUMAN - 19

E-mailadressen gevraagd

De e-mailnieuwsbrief HV-Berichten bevat actuele informatie. Wij sturen die aan alle lezers van wie het e-mailadres bij ons bekend is. Mocht u HV-Berichten nog niet ontvangen, dan verzoeken wij u uw e-mailadres aan de redactie door te geven, zodat ook u op de hoogte kunt blijven: dhprak@me.com

Ongeveer 40 lezers hebben al te kennen gegeven de Hugroniek in het vervolg graag digitaal te willen ontvangen. Mocht u dat ook op prijs stellen, dan kunt u volstaan met een mailtje met in de onderwerpregel: HG digitaal. Met ingang van het volgende nummer krijgt u de Hugroniek dan alleen per e-mail.

Van de redactie

2015 was een bewogen jaar, waarin in Parijs de aanslagen in januari en november, en de aangrijpende vluchtelingenstroom Europa en de rest van de wereld zorgwekkende signalen waren over het behoud van onze waarden van gewetensvrijheid en democratie. Dat werd nog eens onthutsend versterkt door de agressieve manier, waarop een luidruchtige minderheid de opvang van vluchtelingen probeerde te dwarsbomen – helaas hier en daar ook nog met succes. Hierdoor blijkt des te meer hoe broodnodig het humanistische gedachtegoed en een humanistisch geluid zijn in de samenleving. Naast andere organisaties levert onze zusterorganisatie Humanitas gelukkig een duidelijke bijdrage aan de omgang met de vluchtelingenproblematiek.

De afdeling Groningen van het HV was in december vertegenwoordigd bij de jaarlijkse Lichtceremonie van het Platform in de Doopsgezinde kerk in Groningen. In februari beleggen de afdeling Groningen en de vrijmetselaarsloge De Bouwketen een gezamenlijke avond, met als thema: Humanisme en vrijmetselarij, twee loten aan dezelfde stam? Twee voorbeelden van hoe we in ons denken van onze overeenkomsten kunnen profiteren en van onze verschillen kunnen leren. 'Samen leven, zelf denken, als je denkt dat je nooit nieuwsgierig genoeg kunt zijn.'

Rest mij u een goed jaar te wensen, in gezondheid, vrede en verder met alles wat u ervan hoopt.

Agenda Assen

Alle activiteiten kunt u ook vinden op de website van het Humanistisch Verbond in het menu Afdelingen.

Algemene Ledenvergadering afdeling Assen e.o., donderdag 11 februari a.s.

Het bestuur nodigt u van harte uit tot het bijwonen van onze algemene ledenvergadering. De agenda voor de vergadering en de te bespreken stukken worden aan het begin van de vergadering uitgereikt.

Na het officiële gedeelte willen we met elkaar de plannen voor het nieuwe jaar van de afdeling bespreken. Na de werkconferentie hebben we afgesproken dat we jaarlijks een thema kiezen waarbinnen we keuzes maken voor de invulling van de maandelijkse avonden. Het thema voor 2016 is 'Rechten van de mens, rechten van de aarde'. Samen met HV lid Ri Veens maken we een werkvorm om met u hierover in gesprek te gaan.

Locatie: De Drentse Zaak, Beilerstraat 24, Assen. Parkeergelegenheid aanwezig. Aanvang: 19:45 uur
Aanmelden bij: Fienke Stronkhorst, 0592-342720, 06-21363223, secr.hvassen@gmail.com

Eten met gespreksstof

De activiteit 'Eten met gespreksstof' verloopt zeer succesvol. Na een aantal geslaagde bijeenkomsten heeft het bestuur besloten om verder te gaan met deze leuke, interessante activiteit. Er kunnen

maximaal 12 personen deelnemen. Suggesties voor een gespreksonderwerp worden zeer op prijs gesteld. Kosten: 5 euro per persoon per keer

Donderdag 14 januari 2016, 17.30–20.00 uur bij Renée Taal, Balloo 1a, 9485 TA Balloo. Aanmelden: rc.taal@outlook.com / 0592-243480, 06-23329758

Woensdag 17 februari, 17.30-20.00 uur, bij Agnes en Doaitse Swierstra, Zandlust 6, 9482 WJ Tynaarlo. Aanmelden: doaitse@swierstra.net, 09592-853221

Vrijdag 8 april 2016, 17.30-20.00 uur bij Jan en An Kolkman, Meesterswijk 17, 9421 TJ Bovensmilde. Aanmelden: 0592-413291, 06-30888726 anjankolkman@kpnplanet.nl

Lezing Paul Scheffer

Woensdag 27 januari, 20:00-22:00 Zalencentrum 'Het Kompas' Smilde. Kosten 6 euro.

Organisatie: Humanistisch Verbond afdeling Assen e.o., Culturele Raad Smilde en de Bibliotheek Smilde

Bijeenkomsten over Wereldgodsdiensten en levensbeschouwingen [4]

Woensdag 3 februari: Lezing ds. Bert Altena over 'Het gesprek tussen de religies, thema's en trends in de dialoog'

Ontmoetingshuis Vries, 20.00-22.00 uur.

Zondag 7 februari: Zin in Zen. Gastspreker Annewieke Vroom (VU-Amsterdam) Bijeenkomst in het kader van het project Zin in Zondag in Assen, tijd en plaats worden nader bekend gemaakt.

Woensdag 10 februari: Lezing over Zen-boeddhisme door Simon Senko de Boer van het Zenboeddhistisch klooster Zen River te Uithuizen. *Ontmoetingshuis Vries, 20.00-22.00 uur.*

Zondag 14 februari: Theatrale voorstelling Goh!? Beeld, muziek, verhalen, 'witzes' en info die de wereld van het Jodendom verrassend dichtbij brengt, door verteller Roeland Busschers met de klezmerband Mesjogge. Dorpskerk Vries, 15.30 - 16.30 uur; met na afloop een drankje in het Ontmoetingshuis

Woensdag 17 februari: Lezing over de Islam door dr. Golbang Khorasani. *Ontmoetingshuis Vries, 20.00 - 22.00 uur.*

Woensdag 24 februari: Humanisme, een veelzijdige, inspirerende en hedendaagse levensbeschouwing.

Waar worden mensen die geen geloof hebben door geïnspireerd? Hebben zij normen en waarden, of leven zij er maar op los? Waar is het Humanisme eigenlijk op gebaseerd? En wat betekent humanisme voor het dagelijks leven van mensen die zich Humanist noemen?

[5]

Een antwoord op deze en andere vragen krijgt u tijdens de interactieve lezing van Elzelen van Duijn, voorzitter van het Humanistisch Verbond van de afdeling Assen en omgeving. Interactief betekent hier, dat zij graag met u in gesprek gaat, waardoor van twee kanten vragen gesteld kunnen worden. *Ontmoetingshuis, Oude Rijksweg 2, Vries, 20.00 – 22.00 uur*

Aanmelden bij: Fienke Stronkhorst, 0592-342720 / 06-2136322, secr.hvassen@gmail.com.

Paul Scheffer

Paul Scheffer is hoogleraar Europese Studies aan de Universiteit van Tilburg en van de Universiteit van Amsterdam. In 2000 schreef hij in NRC Handelsblad het spraakmakende artikel 'Het multiculturele drama', dat destijds werd gezien als de eerste scherpe waarschuwing uit links-liberale hoek over de problemen van de multiculturele samenleving.

Sinds het begin van de vluchtelingencrisis gaan bij de meeste mensen twee houdingen ongemakkelijk samen: het gaat om een humanitaire verplichting die wordt aanvaard, en tegelijkertijd bestaat bij velen de verwachting dat de komst van zoveel asielzoekers tot spanningen leidt. Laten we bij dat gevoel van verplichting stilstaan, want het weerspreekt alle clichés over het racistische Nederland. Ook de verwachting dat de wassende stroom van vluchtelingen niet gemakkelijk in de samenleving zal worden opgenomen, getuigt niet per se van een vooroordeel, want dat oordeel is toch allereerst gebaseerd op de migratiegeschiedenis van de afgelopen veertig jaar.

Citaten uit interviews: 'Ik keek óók met een gevoel van wanhoop naar die foto van dat dode jongetje op het strand'. Maar zo'n foto kan niet de maat der dingen zijn. We moeten toe naar een verantwoordelijkheidsethiek in plaats van een gewetensethiek.

Column Elzelien van Duijn

'Die Wêreld is my woning nie.' Deze zin uit een lied van de Zuid-Afrikaanse zangeres Amanda Strijdom komt regelmatig bij mij boven, en speciaal vandaag als ik in de krant lees over een mooi initiatief in Nijmegen, dat door de PVV de nek omgedraaid is. In een zorgcentrum zouden vrijwilligers 's avonds, als de keuken niet in gebruik is, maaltijden voor vluchtelingen gaan koken. Het zorgcentrum wil in de wijk staan, en heeft toestemming gegeven. Hiervan heeft de PVV lucht gekregen, en vervolgens, aangewakkerd door een Eerste-Kamerlid, een dusdanige commotie gecreëerd (inclusief haatmails), dat het zorgcentrum de toestemming heeft moeten intrekken.

Zover is het in dit land gekomen. Zoveel macht heeft het kwade gekregen. Gisteravond was de Amerikaanse presidentskandidaat Trump op TV, die racistische en zelfs fascistische dingen zegt.

Eergisteren werd bekend dat het Front National in Frankrijk grote overwinningen geboekt heeft bij regionale verkiezingen en nu de grootste partij is geworden. Zover is het in deze wereld gekomen.

Ik voel mij wanhopig en machteloos. Het lied van Strijdom gaat over deze gevoelens, en de neiging je in jezelf terug te trekken uit de wereld. Friedrich Nietzsche vindt dit zwakheid, het in de echte wereld niet redden, en daarom vluchten in de constructie van een boven- of achterwereld. Blijf liever trouw aan de aarde! Makkelijk gezegd!

Het humanisme zegt dat er altijd nog hoop is tegen de wanhoop van de tijd. Waar bestaat die hoop dan uit, hoe ziet die eruit? In het contact met anderen wil ik daarnaar blijven zoeken.

Ik wens ons allen een goed Nieuwjaar, waarin hoop de wanhoop overwint.

My Kamer / Ek het lankal immigrer na 'n kamer in my kop / Vandaar hou ek versigtig die wêreld om my dop / My kamer bied 'n skuilte as die storms buite woed / My kamer ken geheime, my kamer ken my goed / Beskut my teen 'n wêreld waar ek ongemaklik leef / Bevry my van bagasie en laat my rustig wees // Die wêreld is my woning nie, Totius sou verstaan / Ek reis al meer na binne / tot dit tyd word om te gaan // My kamer het geen meubels, geen boek of skildery / Geen spinnerak of rommel om my aandag af te lei / My kamer het groot vensters, sonder luike of gordyn / Uitsig onbelemmerd, net die son wat helder skyn // Die wêreld is my woning nie, Totius sou verstaan / Ek reis al meer na binne / tot dit tyd word om te gaan // Ons ken die komplot van die drama / Elke eeu word daar flink repeteer / Net die rolverdeling en dekor verander / Maar waar is die groot regisseur, waar is die groot regisseur // Die wêreld is my woning nie, Totius sou verstaan / Ek reis al meer na binne / tot dit tyd word om te gaan.

Humanisme en vrijmetselarij, tegenpolen of twee loten aan dezelfde stam?

Dick Prak

Gezamenlijke avond van HV Groningen en Loge De Bouwketen.

Dinsdag 23 februari, 20:00-22:00

*Locatie: Logegebouw Vrijmetselaren, Turfsingel 46, 9712 KR Groningen, ingang W.A.Scholtenstraat
Aanmelden: dhp@xs4all.nl*

In hun gedachtegoed en idealen zijn humanisten en vrijmetselaren bureu. De motto's van het moderne humanisme en de vrijmetselarij lijken verdacht veel op elkaar: 'Samen leven, zelf denken, als je denkt dat je nooit nieuwsgierig genoeg kunt zijn', 'Ken uzelf, op u komt het aan', 'Zoeken naar wat mensen verbindt, overbruggen van wat mensen scheidt'. Ons beider gedachtegoed is gebaseerd op dezelfde waarden: gewetensvrijheid, het recht op zelfontplooiing, verantwoordelijkheid van de mens voor zichzelf en voor zijn omgeving en de samenleving.

Vrijmetselaren zijn nieuwsgierig naar zichzelf en hun verhouding tot hun medemens. Zij hebben hun vragen over de plaats van de mens in de wereld om ons heen en alles wat daarbuiten en voorbij is – en naar wat wellicht komen gaat. Zij verwonderen zich over hun reis door het leven, over de reis van de mensheid door de tijd. Zij beschouwen zichzelf als schakels en bouwstenen in het veel grotere geheel van het universum. Hoe elke vrijmetselaar daar voor zichzelf invulling aan geeft, is uitdrukkelijk zijn eigen zaak. De vrijmetselarij kent geen

dogma's. Het belangrijkste devies voor de vrijmetselaar is: 'Ken uzelf, op uzelf komt het aan'. Elke broeder wordt geacht door zelfonderzoek voortdurend te werken zelfkennis en zelfreflectie.

Evenals het hedendaagse humanisme is de vrijmetselarij erfgenaam van het achttiende-eeuwse verlichtingsdenken. Over het gedachtegoed van denkers als Spinoza en Descartes wordt in de loge geregeld van gedachten gewisseld. Anders dan het humanisme is de vrijmetselarij geen beweging met een levensbeschouwelijk programma. Onder humanisten wordt bij tijd en wijle levendig gediscussieerd, waarbij standpunten en zienswijzen stevig tegenover elkaar kunnen worden gesteld. Dat is een belangrijke humanistische waarde. De vrijmetselarij is geen beweging of ideologie. Zij is een werkwijze, waarin de broeders steeds zoeken naar wat hen verbindt en zoveel mogelijk te overbruggen wat hen scheidt.

Inwijdingsgenootschap

Van oudsher is de vrijmetselarij een genootschap voor mannen, in Nederland sinds 1756 grotendeels georganiseerd in de Orde van Vrijmetselaren onder het Grootoosten der Nederlanden. De vrijmetselarij is een wereldwijde broederschap, waarin mannen van uiteenlopende achtergrond en levensbeschouwing elkaar ontmoeten en van gedachten wisselen over hun levensvragen en hun levensvisies. Zij zijn georganiseerd in loges, plaatselijke

[7]

verenigingen. De vrijmetselarij is een inwijdingsgenootschap, de bijeenkomsten zijn slechts toegankelijk voor ingewijden. Elk nieuw lid legt bij zijn inwijding een gelofte af, waarin hij onder meer belooft volstrekte vertrouwelijkheid te bewaren over wat er binnen de loge besproken wordt. Daardoor kan elke broeder geheel vrijuit spreken over wat hem na aan het hart ligt.

Een wereldwijde broederschap

De vrijmetselarij is in het begin van de achttiende eeuw ontstaan in Engeland en Schotland. Al snel werd in vele Europese landen het voorbeeld gevolgd, ook in Nederland. Aanvankelijk was het hier een zaak van hogere ambtenaren, militairen, diplomaten en de gezeten burgerij. In die tijd was godsgeloof norm in de maatschappelijke verhoudingen, van scheiding tussen kerk en staat was nog geen sprake. Atheïsme belijden was gevaarlijk. De beslotenheid van de loge stelde mannen in de gelegenheid veilig van gedachten te wisselen over hun levensvragen. Tegenwoordig is de vrijmetselarij toegankelijk voor elk 'vrij man van goede naam', ongeacht opleiding, plaats in de samenleving, leeftijd, politieke voorkeur of levensbeschouwing.

Ken Uzelf

De basis van de maçonnieke arbeid is de bouw van de Tempel van Salomo als metafoor voor de menselijke samenleving onder de koepel van het Universum. Elk mens wordt gezien als een ruwe steen en de vrijmetselaar heeft de opdracht zichzelf te bewerken tot een evenwichtig gevormde bouwsteen van de samenleving. De vrijmetselaar komt

in de loge om te leren van zijn broeders en zich open te stellen voor hun vragen. Bij alles wat zij doen, staat voorop dat ze zoeken naar wat ons bindt en zo mogelijk op te lossen wat ons scheidt.

Er zijn twee soorten bijeenkomsten: de Open Loge en de comparitie. Tijdens de Open Loge voeren we samen een ritueel uit, een spel waarin de menselijke levensweg door middel van de bouwsymboliek van de Tempel van Salomo wordt verbeeld. Tijdens de comparitie levert telkens een broeder een bouwstuk op, een inleiding waarin hij een onderwerp dat hem ter harte gaat aan de orde stelt.

Overeenkomst en verschil

Een curieuze overeenkomst tussen humanisten en vrijmetselaren is de plaats die zij toekennen aan religie in het menselijk bestaan. De vrijmetselarij is weliswaar geen religieus genootschap, maar laat zich wel inspireren door bijbelteksten en aan de Bijbel ontleende verhalen. De Opperbouwmeester van het Heelal is de zinnebeeldige aanduiding van de krachten van het ontstaan en de ontwikkeling het universum, waarbij het elke vrijmetselaar vrij staat deze op zijn eigen wijze te benoemen – op een glijdende schaal van de natuur tot God. Het Humanistisch Verbond is een uitdrukkelijk niet-religieuze organisatie, die uitsluitend uitgaat van de persoonlijke vrijheid en verantwoordelijk van de mens voor zichzelf, zijn medemensen en de samenleving. En zoals onder vrijmetselaren nog wel eens de discussie de kop opsteekt, of een atheïst wel thuis hoort in de maçonnieke broederketen, zo wordt in de gelederen het Humanistisch

Verbond nog wel eens graag gesteggeld over de vraag of een agnost, laat staan een gelovige zichzelf wel met recht een humanist mag noemen. In beide bewegingen is agnosticisme niet geheel onomstreden en wordt nogal eens neerbuigend als 'ietsisme' afgedaan.

Het belangrijkste verschil tussen de vrijmetselarij en het humanisme is echter de wijze waarop wij ons gedachtegoed en onze idealen uit willen dragen. Het humanisme is een levensbeschouwing met een beginselprogramma, waarin alle humanisten geacht worden zich te kunnen vinden. Humanisten dragen dat uit met openbare bijeenkomsten, statements in de media en deelname aan maatschappelijke acties. Humanistische dienstverlening, in verschillende verschijningsvormen, is een belangrijke waarde.

Vanuit het beginsel dat elke broeder het onvervreembare recht heeft op zijn eigen 'waarheid' en eigen zienwijzen treden de Orde van Vrijmetselaren en de afzonderlijke loges in principe nooit naar buiten met manifesten of standpunten over maatschappelijke kwesties. Een vrijmetselaar wordt geacht zich in de buitenwereld met zijn medemensen te verstaan met respect en toewijding. Aan het eind van elke bijeenkomst krijgen de broeders als opdracht mee: 'Ga heen in vrede, keer terug naar het Westen [de profane wereld] en doe u daar kennen als vrijmetselaar'.

[9]

East is East, West is West, and never the Twain will meet? Tijdens de ontmoetingsbijeenkomst op 23 februari kunnen we dat samen onderzoeken.

Onder ongelovigen

Gerard te Meerman

Als Humanistisch Verbond willen we af en toe naar buiten treden. De film 'Onder ongelovigen' is al in vele steden vertoond en Groningen kon daarbij volgens ons niet achterblijven. Lenie Kootstra en ik hebben toen op ons genomen om de film gevolgd door discussie ook in Groningen te vertonen. We hadden voor het Groninger Forum gekozen als locatie. De zaal was redelijk gevuld met bijna 60 mensen. De film is te zien op Youtube.

In de film komt onder andere een atheïstische organisatie uit Istanbul aan het woord, waarvan sommige leden de nodige last hebben met hun werk en justitie vanwege hun atheïsme. Kritiek is er te horen op het cultureel relativisme in Engeland, waar shariarechtspraak een soms allerminst vrij gekozen vorm van arbitrage is. In het gesprek na de film luisterden we naar een dialoog tussen gespreksleider Bahram Sadeghi en Fatima el Nourabit, in Nederland geboren uit Marokkaanse ouders, jong uitgehuwelijkt en geleidelijk van haar geloof vervreemd geraakt. Twee dagen na de bijeenkomst in het Groninger Forum was er de jaarlijkse dag voor de mensenrechten, waarin ieder jaar weer een treurigmakende reeks van landen wordt aangesproken op diverse schendingen van de mensenrechten (zie ook de website van Human Rights Watch). In de discussie met de zaal na afloop van de film hield Boris van der Ham een geïnspireerd betoog, waarin hij als voorbeeld

zijn respect benadrukte voor de bezorgdheid van familie over zijn niet-christen zijn. Hij memoreerde dat een tijd geleden de Rooms-Katholieke Kerk het recht om niet te geloven erkend heeft. Vanuit de moslimwereld is een dergelijke erkenning nog niet gekomen, hoewel christenen wel het recht op hun religie erkend zagen.

Op zondag 13 december zag ik toevallig een uitzending van de IKON, waarin Boris ervoor pleitte dat ook de Moslim gemeenschap duidelijk de gewetens- en geloofsvrijheid erkent, inclusief het recht om van religie te veranderen. Gewetensvrijheid is niet alleen voor atheïsten belangrijk, maar net zo goed voor andere levensovertuigingen. Het Humanistisch Verbond probeert de situatie van ex-moslims te faciliteren. Moslims zijn de grootste groep in Nederland die te maken heeft met uitsluiting en geweld vanwege niet geaccepteerde keuzes. Ook in Groningen zouden wij daar een rol in kunnen spelen. Een bijzonder aspect van deze bijeenkomst was dat er enige zorg was over de veiligheid. In goede samenwerking met de Gemeente Groningen, de politie en het Groninger Forum is hier aandacht aan besteed. Gelukkig is de bijeenkomsten zonder wanklank verlopen.

Lichtceremonie van het Platform Levensbeschouwing

Het thema van vandaag is verlichting. Een paar dagen geleden werd ik verlicht toen er in Trouw een stuk stond over de Ilias van de Griekse dichter Homerus waarin hij beschreef hoe Achilles zijn verslagen tegenstander Hektor da-

genlang dood achter zijn kar aansleepte uit woede over de dood van zijn vriend. Dit soort taferelen zijn helaas niet alleen overgeleverd uit de oudheid. Achilles kwam pas bij zinnen toen de oude Priamus hem om het lijk van zijn zoon vroeg, om dat passend te kunnen begraven. Pas toen was hij in staat om te beseffen dat zijn vijand ook een mens met familie was, die om zijn dood treurde.

Mijn persoonlijke verlichting was dat ik me, lang nadat ik deze teksten op school moest vertalen, de betekenis realiseerde. Humanisme draait om de zingeving die wij in contact met anderen ervaren. Humanisten herkennen dit aspect in grote mate in andere levensovertuigingen. Het drama van de huidige en vroegere tijd is de ontmenselijking van de tegenstander of dat nu beoogde doelen zijn of de willekeurige slachtoffers van terreuracties of bijkomende schade van oorlogshandelingen. Verlichting in de vorm van over grenzen van de eigen overtuiging heen kijken is de basis van het Platform Levensbeschouwing.

Verlichting op persoonlijk niveau is ook precies waar we in de huidige tijd behoefte aan hebben. Asielzoekers zien als mensen net als wij en niet als profiteurs uit op materieel gewin, of als aanhangers van een ons misschien vijandig gezinde religie. Verlicht is de Duitse bondskanselier Angela Merkel, die staat voor haar overtuiging dat je niet zo maar nee kunt zeggen als een gerechtvaardigd beroep op je gastvrijheid wordt gedaan, ook als het niet makkelijk is en de samenleving deels radeloos en angstig reageert op een problematiek waar

niemand om gevraagd heeft. Verlichting betekent ook dat men zijn overtuiging van buiten zichzelf kan zien. Hoezeer we ook overtuigd zijn van het eigen gelijk, we weten dat het recht van de ander er anders over te denken boven onze overtuiging gaat. Ook in onze samenleving is de tijd waarin geloofsdwang aan de orde van de dag was, niet erg lang geleden. Pas in 1965 heeft de Rooms-Katholieke kerk het recht op het verlaten van het geloof erkend. Dat nog niet iedereen even ver is, hoeft ons niet te verbazen gezien de grote verschillen in de wereld.

Het document 'A common word' dat vanuit de moslimgemeenschappen is opgesteld, benadrukt de overeenkomst van de Islam met Christelijke religies. Een dergelijk document dat de gemeenschappelijk basis met het Humanisme en andere niet-christelijke levensovertuigingen benadrukt is er (nog) niet. In het Platform Levensbeschouwing zijn we wat dat betreft al verder. In respectvolle dialoog moeten we niet bang zijn deze principes in Groningen en daarbuiten uit te dragen. Individuele vrijheid is de basis van moderne samenlevingen waarin democratie niet het recht van de meerderheid is over de minderheid te heersen, maar waarin we bereid zijn compromissen te sluiten en beseffen dat we het uiteindelijk altijd zullen moeten doen met iets dat niemand 100% tevreden stelt. Het zojuist gesloten klimaatakkoord is een hoopgevend teken, omdat het besef kennelijk is doorgedrongen dat wij als mensen ten opzichte van elkaar verplicht zijn rekening met elkaar te houden en anderen niet de rekening van ons gedrag te presenteren.

Bij de jaarlijkse Lichtceremonie op 13 december jl. in de Doopsgezinde Kerk sprak Gerard te Meerman namens onze afdeling deze overweging uit: De afdeling Groningen van het HV is een van de organisaties die deel uitmaken van het Platform Levensbeschouwing Groningen.

De afdeling Groningen zoekt een nieuwe penningmeester

Sinds september 2007 is Hans Otermann penningmeester van het bestuur van de afdeling Groningen. Op de jaarvergadering van 23 maart zal hij aftreden. Dat betekent dat het bestuur op zoek is naar een nieuwe penningmeester:

Dit is geen moeilijke functie, wat houdt het ongeveer in:

- Zo'n 80 uitgaande betalingen per jaar uitvoeren en 20 inkomende administreren in een Excel sheet
- Jaarlijks een overzicht maken voor de ALV en het landelijk bureau
- 1 keer per jaar is er een landelijk penningmeestersoverleg waar je je zorgen en vragen kunt delen met collega's en bijgepraat wordt over de landelijke financiële positie van het HV
- En natuurlijk in het afdelingsbestuur meepraten en meedenken over mooie plannen en bekijken of die in de begroting zijn in te passen.

Heb je belangstelling? Neem gerust contact op met Hans om meer te horen: penningm.hvgron@gmail.com

Portret van een Jonge Humanist

René Hoogschagen

Gijs Boerhout woont drie hoog achter. Hoewel, door de kleine witte gangetjes en het trapportaal raak je snel je oriëntatie kwijt. In de kamer staat een gitaar naast de bank. Er is een schuin dakraampje. Groot is het niet, toch is het ruim. Een goed voorneemen hangt op het keukenkastje: meer calcium eten. De koelkast zoemt. Gijs Boerhout zit met zijn linkeroor ernaar toe. Het rechter kan niet veel geluid meer verdragen. Tot zijn spijt. Die gitaar, vandaar. Hij moest stoppen met spelen, maar misschien had hij dat anders ook wel gedaan. Want wat is nu eigenlijk het nut van muziek maken? Die tijd kun je ook benutten om mensen te redden. Om de wereld te verbeteren. Deze drukkende gedachte werd een tijd geleden onaangenaam groot. Een arrogante gedachte eigenlijk, vindt hij het

nu, nu de druk van de gedachte is afgewakt. Al bleef de vraag hem bespelen: hoe leef je goed?

In een feesttent zul je Boerhout dus niet snel vinden, al is het maar vanwege de herrie, maar hij was het eeuwige geklets over bier en voetbal ook wel zat. Hij zocht gezelligheid met diepgang en vond die een jaar geleden bij het Humanistisch Verbond. Vriendelijke mensen, volgens Boerhout. Mensen die luisteren en anderen laten uitpraten. Een soort familie, noemt hij ze zelfs. Mensen die elkaar niet zozeer vinden in de antwoorden die ze graag horen, maar in de vragen die ze stellen.

Sinds kort coördineert Boerhout de activiteiten van het Jong HV. Een taak die hij overneemt van Ivo Hengst, die net vader is geworden van Aron. Deze taak komt de jonge HV'er van pas, want hij wil graag meer onder de mensen zijn, dit type mensen. Dat wringt wel een beetje, want zoveel activiteiten zijn er niet. Dus wijkt hij regelmatig uit naar literair dispuut Flanor, waar ook nog weleens gedanst wordt. Het HV is niet zo uitbundig. Daar verlopen de activiteiten heel gemoedelijk. Heel organisch eigenlijk. Ook mooi. Maar ja, een jonge man met botsende hormonen wil niet alleen maar organische gesprekken over de vragen des levens. Die wil ook liefde.

[12]

Jonge Humanisten praten over de dood

Gijs Boerhout

Vrijdagavond 6 november voerden de Jonge Humanisten Groningen een gesprek over de dood. Welke gevoelens en gedachten óver en manieren van omgaan mét de dood kwamen ter sprake?

De dood riep tegenstrijdige gevoelens op bij ons op. Enerzijds is de dood aanvaardbaar omdat het eigen lijden erdoor ophoudt. De wereld kent weliswaar geluk, maar ook veel pijn. Je hoeft ontberingen van je eigen leven en de ellende om je heen niet langer te ervaren als je sterft. Zo bezien is de dood niet alleen acceptabel, maar zelfs wenselijk. Anderzijds is men bang voor de dood. Er heerst angst voor het verliezen van dierbaren, en angst om dierbaren alleen achter te laten door zelf te sterven. Ook vrezen sommigen te moeten vertoeven in een wrede hel na de dood.

Wat volgt er na de dood? Traditionele creationistische verhalen vonden weinig weerklank bij ons, wij voelden meer voor de evolutietheorie. Sommigen sloten wegens gebrek aan wetenschappelijk bewijs een bestaan na de dood uit. Anderen speculeerden over een bestaan na de dood waarvan de huidige wetenschap – ondanks haar overtuigingskracht en intelligentie – geen benul heeft.

In de discussie over een eventueel bestaan na de dood kwam ook de ziel ter sprake. Volgens sommigen bestaat er geen ziel. Wetenschappelijke bewijzen ontbreken immers. Daarentegen dachten anderen dat in onze stoffelijke lichamen

wellicht geestelijke zielen huizen, die na de dood verder bestaan in een niet-stoffelijk domein – of bijvoorbeeld reïncarneren.

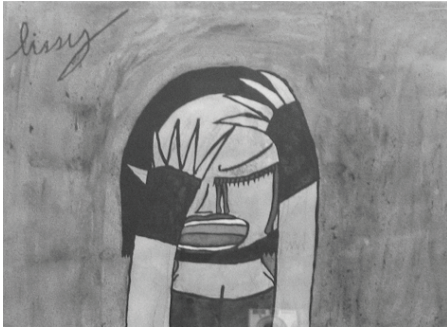
Naast gevoelens en gedachten bespraken we manieren van omgaan met de dood. Je kunt erover spreken met humor; om het zware thema wat lichter te ervaren. Je kunt er ook over zwijgen, als bijvoorbeeld de ideeën van je gesprekspartner over een vermeend leven na de dood te ver af staan van jouw ideeën. Je kunt er tevens een open gesprek over voeren, zoals wij deden.

Ten slotte, een aanzienlijk deel van het gesprek ging over zelfmoord. Hoe om te gaan met een doodswens? Enerzijds mag iemand met een doodswens die wens realiseren. Individuele vrijheid is immers een groot goed. Men vindt autonomie een belangrijke waarde. Anderzijds is suïcide immoreel. Zelfmoordenaars laten kansen op betere tijden schieten. Daarnaast kunnen doodswensen symptomen zijn van psychiatrische ziektes die men dient te bestrijden.

Zo bespraken we verscheidene ideeën over de dood zonder consensus te bereiken. Die consensus was ook niet nodig. Men hoeft het niet volkomen eens te worden om toch een waardevol gesprek te voeren, waarin uiteenlopende ideeën naast elkaar mogen bestaan. Het gesprek over de dood was een van onze waardevolle gesprekken en er zullen ongetwijfeld nog vele volgen.

Outsiderkunst in het Humanistisch Centrum

Kees Stada

Wat vindt u van de nieuwe kleurige schilderijen in de zaal van het HV? Een niet-alledaagse vraag, waar veel meer achter steekt...

De met zorg geselecteerde schilderijen die nu in de zaal van het Humanistisch Verbond aan de W.A. Scholtenstraat hangen, komen uit de collectie van de NOVO-kunst aan de Gelkingestraat in de stad Groningen. Ze worden voor een half jaar gehuurd door de Stichting Huisvesting van het HV.

In het pand van NOVO begeleiden professionele mensen cliënten met een verstandelijke beperking. Wonen, werken, leren en recreëren worden afgestemd op de unieke mogelijkheden en wensen. In drie ateliers wordt outsider-art gemaakt. In Groningen is een ruime galerie en een kunstuitleen, waar werken van kunstenaars van verschillende ateliers van NOVO aanwezig zijn. Ook wordt in opdracht gewerkt, zodat u een kunstuiting kunt kopen.

Het trof mij, hoe geconcentreerd de mensen opgaan in hun werk. Sommigen even pauzerend en in gepeins voor zich uitkijken, om dan weer ver voorover gebogen met hun werk verder gaan. Er worden mooie, meestal in heldere kleuren weergegeven voorstellingen geproduceerd. Uiteraard maakt niet iedereen zulke prachtige schilderijen, zoals er bij het HV hangen.

Soms zie je wat de bedoeling is van een creatie, maar in andere gevallen geeft de schilder zijn of haar emotie weer en is er niet een bepaald onderwerp bedoeld. Het schilderij dat u hier op de afbeelding ziet, zal vast en zeker de gevoelens van de kunstenaar zelf weergeven.

Nu de vraag waar ik mee begon: Wat vindt u van de nieuwe kleurige schilderijen in de zaal van het HV? Ik zou het op prijs stellen als u mij dat in een paar regels laat weten: kees.stada@home.nl.. Reacties op papier naar de W.A. Scholtenstraat 2, 9712 KW Groningen.

De schilderijen van de leerlingen van de Klassieke Academie zijn opgehaald en nu zal gedurende een periode van zes maanden NOVO-kunst aan de wanden hangen. Daarna zullen de cursisten van VRIJDAG hun moois ter beschikking stellen. Daarover later meer.

[14]

Van Levensverhaal naar Levensboek

Herman Kassenberg

'Ik had er wel een boek over kunnen schrijven' of 'Jammer dat we dat nooit hebben opgeschreven.' Denkt u dat ook wel eens? Dan kunt u dit echt gaan doen. Samen met een vrijwilliger van Humanitas die goed kan schrijven, kunt u een boek maken over uw levenservaringen.

Iedereen vertelt aan kinderen, kleinkinderen, familie of vrienden wel eens verhalen over hoe het er vroeger thuis, op school of op het werk aan toe ging. Het maken van een levensboek kan helpen om losse verhalen samen te brengen. Met een vrijwilliger van Humanitas maakt u een mooi boek, dat een waardevol aandenken kan zijn voor uw familie maar ook voor andere belangstellenden.

Behalve dat het boek mooi is voor kinderen en kleinkinderen, is het maken ervan ook een bijzondere ervaring. U haalt belangrijke herinneringen naar boven en u kunt in alle rust overdenken wat in uw leven echt belangrijk was en nu misschien nog is. Soms kan het praten over vroeger ook een aanleiding zijn om weer eens contact op te nemen met uit het zicht geraakte vrienden en bekenden.

[15]

Hoe gaat het in zijn werk?

- U vertelt uw verhalen zoals ze bij u boven komen.
- De vrijwilliger kan u daarmee helpen door met u in gesprek te gaan en vragen te stellen.

- Samen kunt u kijken naar oude foto's, oude brieven en (sinterklaas)gedichten en een aantal uitzoeken om in het levensboek op te nemen.
- Als u het kunt en wilt, schrijft u zelf, maar als dat niet lukt, doet de vrijwilliger het aan de hand van uw verhalen.
- Ook is het mogelijk om in plaats van een boek, te kiezen voor een andere vorm zoals het maken van een herinneringsdoos, -map of -koffer.
- Op eventuele print- of kopieerkosten na zijn er geen kosten aan verbonden.

Wilt u, samen met een Humanitas-vrijwilliger, uw levensverhaal leesbaar, tastbaar of zichtbaar maken, neem dan contact met ons op.

Humanitas Groningen

Telefoon: 050-3126000

E-mail: mip.groningen@humanitas.nl

Humanitas Assen,

Telefoon: 0592-311121

E-mail: assen@humanitas.nl

De Humanistische Uitvaartbegeleiding in de lift!

Martinus van Hoorn, HUB Groningen

In maart 2014 vond de heropricting plaats van de werkgroep Groningen van de Humanistische Uitvaartbegeleiding (HUB). In 2004, toen de landelijke stichting HUB het levenslicht zag, waren de Groningse uitvaartsprekers daarin niet meegegaan. Zij gingen toen met hun werk door in een eigen vereniging, losstaand van de HUB. Die eigen club is nu opgeheven.

Het aantal uitvaarten in Groningen met een toespraak op humanistische grondslag was sinds 2004 helaas flink gedaald. De heropricting van de Groningse HUB-afdeling gaf nieuwe energie. De landelijke stichting Humanistische Uitvaartbegeleiding had immers een uitstekende reputatie.

De Groningse HUB-afdeling werkte vanaf de heropricting nauw samen met de collega's uit Drenthe en Friesland, met name bij de kwaliteitszorg en de intake van nieuwe sprekers. Aspirant-sprekers krijgen een degelijke opleiding, gezamenlijk gegeven door docenten van de Universiteit voor Humanistiek en ervaren sprekers.

Zo kon de Humanistische Uitvaartbegeleiding in Groningen beginnen aan een nieuw leven. Er zijn momenteel vijf sprekers (van wie twee al vóór 2004 actief), die in 2015 samen ongeveer 70 keer bij een uitvaart hebben gesproken. Dit is meer dan was gedacht. De

gehele werkgroep Groningen van de HUB bestaat uit zes mensen, van wie één niet spreekt, maar de financiën op orde houdt.

Het unieke van de HUB

Het afgelopen jaar zijn vele contacten gelegd in de uitvaartwereld. Daar zijn onder meer verscheidene commerciële sprekers werkzaam. De HUB onderscheidt zich van hen door haar humanistische insteek, door de degelijke opleiding, door de kwaliteitszorg met intervisie, en doordat altijd onderlinge raadpleging mogelijk is. Bovendien kan de HUB altijd elke aanvraag honoreren. Binnen de nieuwe HUB-afdeling in Groningen is de sfeer uitstekend. De leden werken geïnspireerd en hopen in Groningerland het vertrouwen verder te versterken.

Boekjes voor jonge kinderen

In het najaar van 2015 verschenen de Jesse-boekjes van de HUB, onder de titel Opa, ik mis je zo. Daarin staat voor kinderen van 6 tot 10 jaar een beeldende uitleg van wat er gebeurt als een ouder familielid is overleden. Voor deze leeftijdsgroep bestond sterke behoefte aan zo'n uitleg. De Jesse-boekjes zijn gratis verkrijgbaar bij elke afdeling van de HUB.

Uitvaartbeurzen

Recentelijk was er in Assen een uitvaartbeurs, georganiseerd door het

Dagblad van het Noorden. Samen met de Drentse collega's bemensten wij er een stand. In een speciale bijlage van de krant kwam een mooie advertentie. In maart is er een uitvaartbeurs in Groningen. Hier heeft het Dagblad van het Noorden een minder prominente rol. Omdat de HUB zich niet bindt aan één uitvaartonderneming huurt zij daar geen stand. Wel komt er dan zeker een advertentie van ons in de krant.

Nadere informatie via onderstaande nummers (ook voor het aanvragen van een spreker):

*HUB Groningen, 0900-9005030
HUB Drenthe, 0900-3302020
www.humanistischeuitvaart.nl*

Nieuwjaarsbijeenkomst afdeling Groningen

U bent van harte uitgenodigd voor de Nieuwjaarsbijeenkomst op zondagmiddag 24 januari a.s. We willen elkaar in een informeel samenzijn ontmoeten. Ook introducés zijn hartelijk welkom.

[17]

We vertonen de film 'Het uiterste middel', een documentaire over het detentiecentrum in Rotterdam voor vluchtelingen die niet in Nederland mogen blijven. Medemaker Willem de Haan (Groningse journalist en documentairemaker) geeft een toelichting, daarna discussie.

*Op www.vimeo.com/1144032136
vindt u een trailer van de film.*

Discussiegroep 'Humanisme Nu'

De tweede bijeenkomst over de tv-serie van Bas Heijne: 'De dood uitgedaagd'

Datum: 27 januari 2015, 19:30-21:30
uur, Humanistisch centrum, Groningen

De komende bijeenkomsten zal de discussiegroep zich bezighouden met de onlangs uitgezonden, vijfdelige tv-serie 'De volmaakte mens' van Bas Heijne. De afleveringen zijn op het internet nog te zien. Er wordt vanuitgegaan, dat iedereen voorafgaand aan elke bijeenkomst de betreffende aflevering van de serie heeft gezien.
<http://tvblik.nl/de-volmaakte-mens>

De serie bestaat uit vijf afleveringen:

- 1 *Geboorte*: Designerbaby, over genetisch ingrijpen voor de geboorte
- 2 *Verval*: De dood uitgedaagd, over de verlenging van het leven
- 3 *Identiteit*: Sleutelen aan de ziel, over hoe het menselijk 'zelf' wordt veranderd
- 4 *Verbeteren*: De bionische mens, over de vervaagde grens met machines
- 5 *Samenleven*: Mens versus machine, over hoe computers slimmer worden dan wij

De avonden worden ingeleid door Victor Bom.

*Aanmelden bij Hans Reddingius
hansreds@kpnplanet.nl. U krijgt dan
aanvullende informatie. U bent van harte
welkom.*

De Literatuurgroep

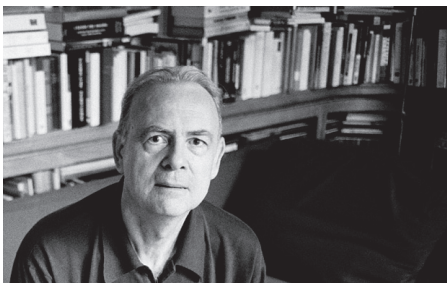
Donald Elsas

Dit keer een beknopter verslag dan gebruikelijk. Nu de Hugroniek minder vaak verschijnt, zouden we te veel pagina's vullen, als we op de oude voet verder gingen. We willen daarom voortaan het verslag van twee bijeenkomsten combineren. Hieronder volgt dus het verslag van de afgelopen twee keer dat we een boek bespraken. Op 14 oktober 2015 bespraken we *Om niet te verdwalen* van Patrick Modiano, op 25 november *De Pest* van Albert Camus.

Maar eerst iets anders. Onze groep is kleiner geworden. Wij zouden het toejuichen als er anderen bij kwamen. U bent meer dan welkom. Als u het graag eens wilt proberen, neem dan contact op met Marijke Drees.

Om niet te verdwalen / Pour que tu ne te perdes pas dans le quartier (2014)
van Patrick Modiano

Modiano heeft een trieste jeugd gehad. Een periode waarover hij veel niet te weten kwam, waarover hij mogelijk ook niet veel wil weten. Vergeten speelt een

belangrijke rol, vergeten of niet willen weten. Zijn taal is eenvoudige. In 2014 kreeg hij de Nobelprijs.

Het boek laat zich niet in enkele regels beschrijven. Het is een verhaal waarin de hoofdpersoon op zoek is naar dingen die in zijn leven plaats vonden. Ontmoetingen in het heden brengen hem bij herinneringen in het verleden, die hij zich weer wil herinneren, maar die hem ook beangstigen. Uiteindelijk dringt wat hij niet meer wilde weten tot hem door:

Voor sommigen van ons was het minder geslaagd, dat er in dit boek nauwelijks sprake is van een 'verhaal'. Voor anderen was er de vraag, welke morele kwalificaties men zou kunnen geven aan het gedrag van sommige van de personen. Ook was er discussie over of hier sprake was van 'verdringing'.

De Pest (1942) van Albert Camus

De vreemdeling (1942), *De Pest* en *De val* (1956) zijn de bekendste romans van Camus. In 1957 kreeg Camus de Nobelprijs voor de Literatuur voor zijn essay *Réflexions sur la Guillotine*, waarin hij schreef tégen de doodstraf. Camus voelde zich niet thuis bij het begrip 'existentialisme'. De

kern van die visie is niet de 'vrijheid' van Sartre, maar het bewustzijn dat we leven in een wereld die geen zin heeft, en die we eigenlijk ook geen zin kunnen geven. Hij zette zich in voor de mensenrechten.

Het verhaal speelt in de jaren 40 van de vorige eeuw in een stad in Algerije. Het verhaal beschrijft de geschiedenis van de pest in die stad. Het verschijnen van de ratten, het uitbreken van de ziekte. Hoe de stad wordt afgesloten. Het in quarantaine gaan en sterven van de inwoners. Het opruimen van de doden. En vooral, het gedrag van de mensen in die omstandigheden. Het verhaal volgt een aantal mensen in de stad.

In ons gesprek verduidelijkten we elkaar details van het verhaal. Ook hadden we het uitgebreid over waarin Camus nu eigenlijk van Sartre verschilt in onze ogen. We waren het over eens, dat de visie van Camus beter past bij wat wij onder humanisme verstaan, dan die van Sartre.

Op 20 januari komen we bij Gerrit en Rita de Pater bij elkaar om *Ik kom terug* van Adriaan Van Dis te bespreken.

[19] *Contact: Marijke Drees 050-5345750, j.drees1@kpnplanet.nl*

Een humanistische omroep

HUMAN is een van de zeven levensbeschouwelijke omroepen zonder leden. HUMAN is de enige niet-religieuze en vertegenwoordigt het HUMANisme in Nederland. Vanaf 2016 gaan wij als aspirant-omroep deel uitmaken van de publieke omroep

HUMAN maakt programma's die het hart raken en om het hoofd vragen. Wars van populisme, onnadenkendheid en effectbejag. HUMAN streeft naar betrokkenheid en duurzaamheid in zijn relaties en producten. Daarbij beperkt HUMAN zich tot waar hij goed in is: documentaire, drama en debat.

Als geen ander staat HUMAN voor waarden die een vrijdenkend mens hoog acht. Met programma's die kwetsbaar zijn, omdat ze veel tijd en aandacht vergen, en daarom al te gemakkelijk sneuvelen in het geweld van marktaandeelen, maar die bij uitstek tot de kern behoren van wat een publieke omroep moet zijn.

HUMAN gaat vanaf 2016 als aspirant-omroep deel uitmaken van de publieke omroep. HUMAN is een omroep geworden dankzij een investering van ruim 81.000 geestverwanten.

Voor meer informatie over waar HUMAN voor staat: www.HUMAN.nl

Humanistische dienstverlening

Huisbezoek afdeling Groningen

Henny Stada,
Aak 16, 9606 PZ Kropswolde
0598-320706 / henny.stada@home.nl

Ouderenbezoek afdeling Assen:

Ton Koster
Tel. 0592-314450

Humanitas

Groningen-Stad
050-3126000 / mip.groningen@humanitas.nl
www.humanitasgroningen.nl

Delfzijl, Appingedam en Loppersum
06-15 62 78 28 / delfzijl@humanitas.nl

Kanaalstreek
06 30544218
kanaalstreek-westerwolde@humanitas.nl

Oldambt
oldambt@humanitas.nl

Westerkwartier
0626569680 / westerkwartier@humanitas.nl

Hoogezand, Sappemeer en Slochteren
hoogezandsappemeerslochteren@humanitas.nl / 0598 383 048

Veendam, Menterwolde en Pekela
0598 612772 / veendam@humanitas.nl

't Hoogeland
hoogeland@humanitas.nl

Haren
haren@humanitas.nl

Humanitas Assen
assen@humanitas.nl / 0592-311121

Humanistisch vormingsonderwijs

www.humanistischverbond.nl/hvo

Humanistische Uitvaartbegeleiding

Groningen: 0900-9005030

Drenthe: 0900-3302020

Geestelijke verzorging

Universitair Medisch Centrum Groningen:

Agaath Heijboer,
050-3613884 of 050-3612030
a.a.heijboer@umcg.nl

A.G.Wildervanckhuis en Westerhaven:

Hilda Schipper-Baptist,
woensdag 10.00-16.00 uur
donderdag 10.00-16.00 uur

Humanistische geestelijke verzorging bij inrichtingen van justitie:

Dr. S. van Mesdagkliniek, Groningen
Jeanette van de Meijde
050-5221221

Penitentiare Inrichting Ter Apel

Eva Boer: 0880742165
e.boer@dji.minjus.nl

Praktijk voor geestelijke begeleiding

Mirabelle A. Schaub-de Jong,
050-5252253 / 06-20732179

Praktijk voor levensvragen

Hilda Schipper-Baptist,
Rijksweg 19, 9917 PS Wirdum.
0596-571349 (na 19.00 uur)

Jannes van der Sleedenhuis Hoogeveen

Humanistische raadslieden: Bas van der
Sijde en Marijke Prins. 0528-266944